

Liberaal geloven leidt tot meer vragen

Uit een beraad van theologen kwam het boek *Liberaal christendom* voort. Theoloog Wim Dekker merkt dat het niet zozeer gaat over theologie maar over menselijkheid.

Recensie

Wim Dekker

Vormen van vrijzinnig geloven en theologiseren hebben in onze tijd de wind niet mee. In zekere zin juist wel, maar niet binnen de ruimte van de kerken. Wie zich vrijzinnig voelt zal in de hoofdstroom van het huidige kerkelijke leven niet veel van zijn gading vinden. Die hoofdstroom wordt bepaald door oude en nieuwe vormen van orthodoxie, gereformeerd, evangelisch of charismatisch ingekleurd.

Wanneer ik stel dat vormen van vrijzinnig geloven en theologiseren in zekere zin juist wél de wind mee hebben, dan bedoel ik dat heel veel mensen in de afgelopen jaren de kerken verlaten hebben, omdat ze steeds vrijzinniger gingen denken. Het gedachtegoed bestaat dus wel en is zelfs steeds meer toegenomen, maar het gesprek over dit gedachtegoed vindt binnen de kerk nauwelijks plaats. Daar lijkt de orthodoxie in allerlei variaties het voor het zeggen te hebben. Toen Harry Kuitert het ene na het andere boek schreef, waarin hij afscheid nam van de orthodoxie, beleefden deze boeken vele herdrukken, maar ze bevestigden vooral mensen in de gedachte, dat ze terecht al eerder hun orthodoxe kerken hadden verlaten. Hetzelfde geldt voor de boeken van Klaas Hendriks.

Tegenstelling

De schrijvers van het onlangs verschenen boek *Liberaal christendom* willen zich hier echter niet bij neerleggen. Ze komen op voor het vrijzinnige gedachtegoed. Zij willen er in dit boek opnieuw theologische woorden aan wijden, maar vooral ook iets laten zien. Het gedachtegoed is belangrijk voor de samenleving van nu, waarin vaak een tegenstelling wordt geconstrueerd tussen 'fundamentalisme en secularisme'. 'De liberale gelovigen zijn dikwijls de moeite van het noemen niet waard' (pagina 7, 8).

Elf theologen werkten aan het boek mee. Er is variatie in visie, maar allen scharden zich achter een gezamenlijk vertrekpunt, dat achterin het boek te lezen is. In de verschillende hoofdstukken komen steeds strofen uit dit vertrekpunt terug. In het eerste deel van het boek wordt verteld hoe de schrijvers

aankijken tegen religie en geloof in onze moderne westerse context en wordt geschreven over klassieke theologische thema's als God, Jezus, de Heilige Geest en de Bijbel. In het tweede deel van het boek gaat het ook over maatschappelijke en ethische thema's zoals vrijheid, liefde en seks. In de bespreking van deze thema's wordt duidelijk welke uitwerking het theologische gedachtegoed heeft op het leven in onze wereld. De uitgever maakte er een mooie gebonden uitgave van met stofomslag. Deze nodigt uit tot serieuze kennisname; het is alles behalve een pamflet met enkele losse meningen.

Toch lijkt het mij voor relatieve buitenstaanders nog niet zo gemakkelijk om greep te krijgen op de dragende gedachtegangen. Diegene moet zich dan in ieder geval door pittige theologische en filosofische stukken heen worstelen. Deze worden afgewisseld met bijdragen die meer vanuit de praktijk zijn geschreven en daardoor veel gemakkelijker leesbaar. Het boek is voortgekomen uit een beraad van theologen, zo wordt gezegd. Het is te merken dat het een interessant beraad geweest is. Maar in de vorm waarin het nu voor ons ligt, heeft het mijns inziens nog teveel van dit beraad en is het te weinig toegesonden op de belangstellende lezer van buiten. Wellicht kan die toch het beste achterin beginnen en het vertrekpunt zin voor zin gaan spelen (pagina's 225-230). Ik licht er een paar dingen uit, waar ik dan ook gelijk mijn vragen aan op kan hangen.

In mijn eerste gemeente zeiden vrijzinnige gemeenteleden soms tegen mij: dominee moet meer 'uit het leven' preken. Daar moest ik weer aan denken toen ik zag, dat

Geloven kan immers op verschillende manieren en het kan eventueel ook wel zonder kerk

Een lid van de Zwitserse Garde kijkt in Rome naar een schilderij van Jezus. De verschijning van God in Jezus is er één onder vele, is te lezen in *Liberaal christendom*. Foto: AFP

het theologische vertrekpunt in dit boek begint bij ons menselijke zelfverstaan en ons verstaan van de wereld. De eerste paragraaf gaat hierover en niet over God of Jezus of de Bijbel. De tweede paragraaf gaat dan wel over God, maar niet over de speciale God, zoals de joodse en christelijke godsdienst daarover spreken, doch heel in het algemeen. Het gaat om een filosofisch godsbegrip, waarin zowel transcendentie als immanentie aan de orde zijn: 'God ervaren wij als een dynamische werkelijkheid die inwerkt op deze wereld en ons leven'. Vanuit dit algemene godsbesef wendt men zich naar het christendom en dan wordt gezegd: 'Het christendom kent als bijzondere notie, dat God mens geworden is'.

Als orthodoxe gelovige zou je nu verwachten, dat het hierna meteen over de komst van Jezus in deze wereld zou gaan, maar dat is niet zo. Wat wel gezegd wordt: 'God is aanwezig in deze wereld inwording en in het bijzonder wordt hij door mensen belichaamd. (...) De betekenis van de incarnatie is kortweg dat God verblijft in mensen die daadwerkelijk uit zijn op gerechtigheid, waarheid en schoonheid'. Als ik het vervolg dan goed begrijp, is de verschijning van Jezus in ons midden een verbijzondering van deze algemene immanentie van God. In hem is op een heel bijzondere manier aan het licht getreden hoe gerechtigheid, waarheid en schoonheid eruit zien. Maar de verschijning van God in Jezus is er één onder vele. Het christelijk geloof claimt geen absolute waarheid. Ook Jezus zelf is niet in die zin de Waar-

heid. 'Waarheid krijgt her en der vorm door mensen in heel verschillende contexten. (...) Als God wordt verwerkelijk in mensen, is het zaak aandachtig te zijn voor wat ons aan waarheid wordt aangereikt door anderen'.

Humaniteit

Ik schreef als titel boven deze bespreking: *Liberaal of vrijblijvend?* Daarmee bedoel ik niet, dat deze theologie in alle opzichten iets heeft van *take it or leave it*. Integendeel, ik proef in het bovenstaande en het heel boek door een hartstocht voor de ware menselijkheid. Die is te vaak zoek in deze wereld. Die kan juist ook door exclusieve claims van religies zoek raken. Het gaat niet om de waarheid van één bepaalde religie, die dan altijd weer anderen uitsluit, het gaat om de humaniteit, die alle grenzen overstijgt.

Toch ligt hier een heel lastig punt. Immers in het begin van het boek wordt de klacht geuit, dat de liberale theologie niet serieus genomen wordt. Nog lastiger lijkt mij echter, dat met deze theologie nauwelijks iets van 'kerk' is te vormen en dat het gedachtegoed dus eerder als religieus geïnspireerd gedachtegoed middenin de samenleving tot zijn recht zal komen dan in de gestalte van kerk zijn. Kerk zijn heeft immers altijd ook iets exclusiefs. Je wordt eerst uit de wereld weggeroepen om daarna weer naar die wereld terug gezonden te worden. Dat lijkt mij ook de hoofdlijn in de geschriften van het Oude en Nieuwe Testament. Daar zijn Israël en de gemeente meer dan een symbool voor humaniteit. Ze hebben

terdege als door God in het leven geroepen gestalten een eigen betekenis.

Wie op dit spoor niet verder wil, omdat hij dat te exclusief vindt, komt verschillende problemen op zijn pad tegen: kerk, theologie, persoonlijk geloof en het overdragen van de christelijke traditie aan volgende generaties verliezen voor het gevoel van de meeste mensen hun urgentie. Geloven kan immers op verschillende manieren en het kan eventueel ook wel zonder: 'Als je maar een goed mens bent'. Dat laatste was eveneens een uitdrukking van vrijzinnige leden in mijn eerste gemeente. Dominee moet meer uit het leven preken. Maar als hij dat doet, is het niet zeker dat we er zijn. God kun je immers ook prima buiten de kerk ontmoeten.

Volgens mij is er in dit opzicht nog niet veel veranderd en stelt een boek als *Liberaal christendom* hier ook niet iets tegenover, dat de urgentie van het christelijk geloof nieuw leven in blaast.

Dr. Wim Dekker is als predikant werkzaam geweest in verschillende gemeenten binnen de Protestantse Kerk, en jarenlang predikant voor vorming bij de missionaire organisatie IZB

Liberaal christendom. Ervaren, doen, denken, Rick Benjamins, Jan Offringa, Wouter Slob (red.) Skandalon, 21,95 euro

